

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARINDA YER ALAN DEYİMLER ÜZERİNE BİR İNCELEME¹⁸

Tuğba HAYRAN¹Hülya YAZICI²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki deyim varlığını görmek ve bu yolla öğrencilerin günlük yaşamlarında hedef dilde maruz kalacakları deyimleri belirleyerek öğretim materyalleri açısından değerlendirmektir. Üç yayın seti kapsamında ele alınan ders kitaplarının deyimler açısından karşılaştırılması; en verimli ve etkili deyim öğretimini gerçekleştiren yayın setinin ortaya konması açısından yol gösterici olacaktır. Araştırmanın veri kaynağını yabancılarla Türkçe öğretimi için hazırlanan Yedi İklim, Yeni Hitit, Gazi Yabancılar İçin Türkçe öğretim setlerini oluşturan on dört ders kitabı oluşturmaktadır. Yedi İklim A1-A2-B1-B2-C1-C2, Yeni Hitit 1 (A1-A2), 2 (B1), 3 (B2-C1), Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2-B1-B2-C1 ders kitaplarında metinlerde ve metin dışında yer alan deyimler doküman incelemesi yöntemiyle belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Tespit edilen deyimler Akpınar'ın (2010) çalışmasındaki ölçütler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Böylece ana dili öğretiminde kazandırılması hedeflenen ve genel dil öğretiminde kullanılan ders kitaplarıyla öğrenciye aktarılmaya çalışılan deyimler belirlenmiş ve farklı yayınlara ait üç öğretim seti karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak en fazla deyim yer aldığı yayın seti sırasıyla Yedi iklim Yabancılar İçin Türkçe; Gazi Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni Hitit serisi olmuştur. Yine en fazla deyim yer aldığı düzeyler; Yedi İklim setinde C2, Gazi Yabancılar İçin Türkçede B2, Yeni Hitit setinde B2-C1 olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen bu üç setin deyimler bağlamında değerlendirilmesi sonucunda hem nicel hem de nitel olarak farklılık gösterdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yabancılarla Türkçe öğretimi, ders kitapları, söz varlığı, deyimler

AN EVALUATION OF THE IDIOMS USED IN THE TURKISH COURSE BOOKS FOR FOREIGNERS

ABSTRACT

The aim of this research is to identify the idioms in the textbooks that are used in teaching Turkish to foreigners with a perspective of educational materials and as the final goal, to have an insight into the idioms that the learners are to be exposed to in the target language in their daily lives. Three different sets of textbooks belonging to three different publishing houses have been analyzed by placing the idioms under the primary focus; this analysis is intended to identify the most fruitful and efficient set in the teaching of Turkish idioms. The data sources of the research are fourteen books that are included in the sets: *Yedi İklim*, *Yeni Hitit* and *Gazi Yabancılar için Türkçe* which are used to teach Turkish to foreigners. The idioms taking place in and out of the texts in *Yedi İklim* A1-A2-B1-B2-C1-C2, *Yeni Hitit* 1 (A1-A2), 2 (B1), 3 (B2-C1) and *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* A1-A2-B1-B2-C1 have been analyzed on the basis of document review method. Identified idioms were classified according to the criteria determined by Akpınar (2010). Then, the idioms which are aimed to teach in mother tongue and to teach the learners of a foreign language containing them in a course book designed for general language teaching have been identified and three teaching sets of different publications were evaluated by making a comparison among them. Consequently, it was found that *Yedi İklim* contained the most

Bu makale Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Söz Varlığı Öğretimine Yönelik Bir İnceleme adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

¹ Öğretmen, Özel Bandırma Final Akademi Okulları, Bandırma/Türkiye, tugba.hayran@gmail.com

² Doç. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 15030, Burdur/Türkiye, hokuyan@mehmetakif.edu.tr

frequent idioms while *Gazi Yabancılar için Türkçe* contained the second frequent idioms and finally *Yeni Hitit* contained the least frequent idioms. The levels with the most frequent idioms were identified as C2 in *Yedi İklim* sets, B2 in *Gazi Yabancılar İçin Türkçe* and B2-C1 in *Yeni Hitit* set. As a result of the evaluation of these three sets in the context of idioms, it is obvious that they differ both quantitatively and qualitatively.

Keywords: Textbooks, vocabulary, teaching Turkish, teaching Turkish to foreigners

GİRİŞ

Günümüz dünyasında küreselleşmenin de etkisiyle ikinci bir dil bilme zorunluluğu her geçen gün artmaktadır. Çeşitli sebeplerden doğan bu ihtiyaç ya da istek üzerine birçok kişi kendi ülkesi şartlarında veya ülkesinden ayrılarak başka ülkelerde oranın ana dilini öğrenmeyi hedefler. Bu doğrultuda Türkçe öğrenmeyi hedefleyen yabancı uyruklu bireyler TÖMER’lerde ve yurt dışına bağlı Yunus Emre Enstitülerinde Türkçe öğrenmektedir. Dil öğretimindeki artış Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ve öğrenimini de artırmıştır. Unutulmamalıdır ki dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimi olup hedef dilin kültürünün, toplumun yaşayışının, dininin, ekonomisinin, maddi ve manevi değerlerinin yansıtıcısı durumundadır. Demir ve Açık’a göre bir milletin özelliklerini en iyi açıklayan dildir, hatta toplumun özellikleri dil ile birleşir ve kültürün tam bir yansıtıcısı olur. Biri olmadan diğersinin varlığı da düşünülemez. Kültürü aktarmayı sağlayan dildir, kültür ise ortak değerler aracılığıyla dilin anlatılmasına olanak tanır. Kültür, tarihi bir süreçte gelişir ve bunu diğer nesillere aktarabilmenin tek yolu dildir, bundan dolayı dil sayesinde kültürün yapısı bozulmaz ve canlılığı korunur (2011, s.54). Yani dil ait olduğu toplumun kültür taşıyıcılığını da üstlenmektedir.

Kültürün dilde var oluşu ise söz varlığıyla mümkündür. Bundan dolayı yabancılara Türkçe öğretiminde öncelikli olarak önem verilmesi gereken konulardan biri öğrencilerin hedef dildeki söz varlığını geliştirmektir. Yabancı dil öğrenen bireylerin dile hâkimiyeti hedef dilde yer alan sözcüklere ve sözcük gruplarına hâkimiyetiyle doğru orantılıdır. Ancak sadece sözcüklerle değil o dildeki deyimler ve atasözleri gibi söz varlığı öğelerini bilmek de kişiyi hedef dili konuşanlara yaklaştıran öğelerdir. Bunları günlük yaşamdaki iletişimde doğru ve yerinde kullanmak etkili iletişimin kazanılmasında ve bireyin anlama ve anlatma becerisinin gelişmesinde önemli yer tutmaktadır. Bir dilin söz varlığı içinde yer alan deyimler; “dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye nükteye olan eğilimini ortaya koyan öğelerdir.” (Aksan, 2015, s. 39). Aslan (2017, s.58) da deyimleri içinden çıktığı toplum tarafından benimsenerek yaşam bulmuş ve yine içinden çıktıkları toplumu yansıtan kısa ve özlü yapılar olarak tanımlar. Bunun için yabancı dil öğrenen bireylerin “güçlü bir iletişim, görsel işitsel ya da yazılı kitle iletişim araçlarından yeteri derecede yararlanabilmeleri için deyimleri de bilmeleri gerekmektedir.” (Doğru, 2008, s.1). Deyimler aynı zamanda toplumu toplum yapan niteliklerin dile yansımalarıdır. Bu özelliğiyle de kültür aktarımını sağlamaktadır.

Aksoy (1998) deyimleri ifade ederken özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Deyimlerin, kalıplaşmış sözler olup sözcükleri yakın ya da eş anlamlılılarıyla değiştiremeyeceğini vurgular.
- Deyimler özlü ve ilgici anlatıma sahiptir.
- Deyimler genellikle birden fazla söz grubundan oluşur. Ancak Aksan’a (2015) göre Türkçede tek sözcükten oluşan deyimler de mevcuttur. “Akşamcı, kaşarlanmış, gedikli vb.”. Bunların yanında cümle hâlinde olan deyimler de bulunur.
- Cümle hâlinde olan deyimler atasözleri ile karıştırılmamalıdır. Deyimler genel kural niteliği taşımaz, bir hüküm belirtmez. Sadece bir durumu ya da kavramı hoş, dikkat çekici bir anlamla ifade etmeye çalışırlar. Atasözleri ise ders ve öğüt verme amaçındadır.

Türkçe, deyimler açısından oldukça zengin bir dil olmasına rağmen deyimlerin taşıdıkları anlamlar genellikle mecaz olması sebebiyle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere zorluk çıkarabilmektedir. Deyimler, ironiler gibi örtük anlam ve mecazlı yapısıyla figüratif dilin önemli parçalarındandır.” Çünkü uzlaşımaya göre deyimler, mecaz anlamlıdır. Figüratif ifadelerin anlamları, ifadenin uzlaşım derecesi ile beraber bağlamdan elde edilir.” (Levorato, 1993, s.102).

Buna bağlı olarak dil öğretiminde kullanılan materyaller ve ders programları da önem kazanmaktadır. Çünkü deyimlerin öğretilmesi için etkili öğretim ortamının düzenlenmesi ve uygu-

lamayla pekiştirilmesi önemlidir. Öyle ki eğitim-öğretimde en çok tercih edilen ve aktif olarak kullanılan, programların uygulanabilirliğine en yakın, kolay ulaşılabilir, az maliyetli ders materyali kitaplardır. Ders kitapları da buna bağlı olarak, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda öğrenim seviyeleri göz önünde bulundurularak, günlük hayatta sıklıkla karşılaşılabilecek söz varlığı öğelerini bünyesinde barındırmalıdır. Böylelikle öğrenci maruz kaldığı hedef dili anlamlandırma sürecinde ders kitaplarını rehber edinebilir sesletim, doğru yazma ve konuşma, dilbilgisi kuralları gibi dile özgü ölçütleri geliştirmesine olanak sağlayabilir. Bu sebeple öğretimde kullanılacak olan ders kitapları nitelikli olmalı, Türk kültürünü yansıtan temalar ve motiflerle kültürünü de yansıtmalıdır. Böylece dil öğretimi gerçekleştirilirken bireyde kültürel farkındalık oluşturulabilir, kalıcı, kolay ve etkili öğrenmeye olanak sağlanır.

Deyimlerin yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir yeri olduğu göz ardı edilemez. Ayrıca belirtmek gerekir ki deyimler ait olduğu milletin kültürel değerlerinin taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Bu araştırmada deyimlerin, yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde kullanılan ders kitaplarında nasıl bir dağılım gösterdiği üzerinde durulmuştur. Bu amaç doğrultusunda; Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (TÖMER) "Gazi TÖMER" hazırladığı Yabancılar İçin Türkçe seti, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin hazırladığı "Ankara TÖMER" Yeni Hitit Türkçe Öğretim seti ile Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde hazırlanan Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setleri kapsamındaki ders kitapları ele alınmıştır. Ders kitaplarındaki tüm düzeyler değerlendirilmiştir. İncelenen kitaplardaki deyimler Akpınar (2010)'ın çalışmasındaki deyimler sınıflaması göz önünde bulundurularak tablolaştırılmıştır. Bu sınıflamaya göre tespit edilen deyimler cümle ve sözcük durumunda olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre, "araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı ihtiyacı olan veriyi, gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Yani nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak da kullanılabilir." Bu araştırmada doküman olarak Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti (A1-A2-B1-B2-C1-C2), Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti (A1/A2-B1-B2/C1), Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (A1-A2-B1-B2-C1) kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 öğretim yılında farklı yabancı dil öğretim merkezlerinde yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan on dört ders kitabı oluşturmaktadır. Ders kitapları seçilirken öğretim kurumlarında en fazla tercih edilen kitaplar olması ve yaygın kullanılması göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda belirlenen yayınlar şunlardır: Yunus Emre Enstitülerinde hazırlanan ve kullanılan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti (A1-A2-B1-B2-C1-C2 düzeyindeki tüm ders kitapları); TÖMER ve DİLMER'lerin birçoğunda kullanılan ve üniversite bünyesinde hazırlanan Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 (Temel Düzey), B1-B2 (Orta Düzey), C1 (İleri Düzey) kitapları; Ankara Üniversitesi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2, B1 (Orta), B2-C1 (Yüksek) öğretim setlerine ait ders kitapları. Ders kitaplarında yer alan tüm metinler ve metin dışı alıştırma deyimler açısından değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler, doküman analizi yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama aşamasında, ders kitaplarındaki okuma, yazma, konuşma ve dinleme metinlerinde ve metin dışı etkinliklerde yer alan söz varlığı öğelerinden olan deyimler kendi içinde sınıflandırılarak işlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında on dört ders kitabında incelenen deyimler hem yayımlar çerçevesinde hem düzeyler arasında hem de kendi içinde sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen veriler tablolar hâlinde ortaya konmuştur.

BULGULAR ve YORUMLAR

Tablo 1. Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarında yer alan deyimlere ilişkin betimsel istatistikler

Kitap Düzeyleri	Cümle Durumundakiler	Söz Öbeği Durumundakiler	Toplam	
			f	%
A1	6	-	6	2
A2	13	1	14	5
B1	23	-	23	8
B2	54	-	54	19
C1	89	5	94	32
C2	98	1	99	34
f	283	7	290	100
%	98	2	100	

Tablo 1 incelendiğinde Yedi İklim Türkçe Öğretim setinde, tüm düzeyler kapsamında toplamda 290 deyim tespit edilmiştir. Ders kitapları arasında en fazla deyim örneğini içeren (99) deyim ile C2 düzeyidir. Onu takip eden C1 düzeyinde (94); B2 düzeyinde (54); B1 düzeyinde (23); A2 düzeyinde (14) deyim bulunmaktadır. En az deyim örneğinin bulunduğu A1 düzeyi (6) deyim içermektedir. Biçimsel özelliklerin sınıflandırılması açısından değerlendirilecek olursa ders kitaplarında en çok cümle durumunda olan deyimler (283) kullanılmıştır. Söz öbeği durumundaki deyimlere (7) ise daha az yer verilmiştir.

Tablo 2. Yedi İklim ders kitabı A1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
İddiaya girmek	“Arkadaşları ile iddiaya giriyor.”(s.149)	Karşıt iddialarda bahse girişmek
Mola vermek	“Ankara’nın en yeşil ilçelerinden Kızılcahamam’da mola verdik.”(s.158)	Uzun süren yolculuğa, yürüyüşe veya çalışmaya, dinlenmek amacıyla bir süre ara vermek, oturup dinlenmek
Keyfini çıkarmak	“Deniz kenarında buz gibi meyve suyu içiyor, yazın keyfini çıkarıyorum.”(s.164)	Bir şeyden iyice tat almak
Kendine gelmek	“Annem, ‘Haydi, kalk. Baban hazır seni bekliyor.’ Dedi ve birden kendime geldim: Bugün bayram!..”(s.172)	Ayılmak, akli başına gelmek.
...

Tablo 2’de görüldüğü üzere Yedi İklim Türkçe öğretim setinin A1 düzeyi ders kitabında toplam 6 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler sözlük anlamlarına uygun bağlamsal özellikler içinde verilmiştir. Bunların 6’sı cümle durumunda olan deyimlerdir. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 3. Yedi İklim ders kitabı A2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Dünyaya gelmek	“1994 yılında Antalya’da dünyaya geldim.” (s.12) “Yaren: Tanıyorum, 1994 yılında Antalya’da dünyaya gelmiş.”(s.13)	Doğmak
Yol göstermek	“Hacı Bektaş-ı Veli, düşünceleriyle insanlara yol gösterdi.”(s.21)	Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek
Darısı...başına	“Bol keseden akli ona buna dağıtır darısı kendi başına” (s.37)	Bir başarı, bir mutluluk başkası için istendiğinde söylenen bir söz
Şifayı kapmak	“Sonunda şifayı kapıp da şaşırınca” (s.37)	Hastalanmak veya hastalığı artmak
...

Tablo 3 incelendiğinde Yedi İklim Türkçe öğretim setinin A2 düzeyinde toplam 14 deyim kullanılmıştır. Kitapta yer verilen bu deyimler kullanılırken anlamlarına uygun olarak bağlamsal özellik içinde verilmiştir. 13 cümle durumundaki deyim yanında 1 tane söz öbeği olan deyim vardır.

Tablo 4. Yedi İklim ders kitabı B1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Ekmeğini eline almak	“Onlar, ekmeğini ellerine aldıktan sonra Türkiye’ye döndüm.” (s.14)	Geçimini sağlamaya başlamak
İçine kapanmak	“Deniz, babasının ölümünde sonra içine kapanır, uzun süre konuşamaz.” (s.43)	Çevresindeki kişilerle ilgi kurmamak, duygularını kimseye açmamak
Hayal kurmak	“Gece boyunca hayaller kurdu.” (s.48)	Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek
Sabahı zor etmek	“Sabahı zor etti.” (s.48)	Bir türlü sabah olmamak
Gözünü alamamak	“Gözlerini hem televizyondan hem de internetten alamıyorlardı.” (s.48)	Bir şeye, bir yere bakmaktayken, gözünü oradan başka bir yere çevirememek
...

Tablo 4’te de görüleceği gibi Yedi İklim Türkçe öğretim setinin B1 düzeyi ders kitabında toplam 23 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler anlamlarına uygun bağlamlarda kullanılmıştır. Kullanılan 23 deyim de cümle durumundadır. Söz öbeği olan deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 5. Yedi İklim ders kitabı B2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Gözlerine inanmamak	“Ertan: Gözlerime inanamıyorum. Polat sen misin?” (s.10)	Hiç umulmayan, hiç beklenmeyen bir şeyin görülmesi karşısında şaşır-mak
Saçına ak düşmek	“Polat: Ya kardeşim ne kadar değişmişsin! Saçlarına ak düşmüş.” (s.10)	Saçı ağarmaya başlamak, yaşlanmak
Yuva kurmak	“Ertan: Üniversiteyi bitirdikten sonra evlenecek, mutlu bir yuva kuracaktık ama hayalimiz gerçekleşmedi.”(s.11)	Evlenmek
Kan ter içinde kalmak	“Cehennem sıcaklığında kan ter içinde kalıyorum.”(s.16)	Çok yorgun, terli, bitkin ve perişan durumda olmak
...

Tablo 5 değerlendirildiğinde Yedi İklim Türkçe öğretim setinin B2 düzeyi ders kitabında toplam 54 deyim anlamına uygun kullanıldığı ve cümle durumundaki deyimler olduğu görülmüştür. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 6. Yedi İklim ders kitabı C1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Dereceye girmek	“Olimpiyat oyunlarında dereceye giren tüm sporculara madalya verilir.”(s.11)	Yarışma, sınav vb.nde üst sıralarda yer almak
Emanet etmek	“Dört yılda bir düzenlenen olimpiyat oyunları, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından bir şehre emanet edilir.”(s.16)	Bir şeyi veya bir kimseyi birine veya bir yere bir süreliğine bırakmak:
Elde etmek	“İspanya, bu başarısı ile ilk kez 1964’ te kazanmış olduğu kupayı, 44 yıl aradan sonra tekrardan elde etti.”(s.22)	Bir şeye sahip olmak
Göbeğini eritmek	“Göbeğimi nasıl eritebilirim?”(s.32)	Zayıflamak
...

Tablo 6’da görüldüğü üzere Yedi İklim Türkçe Öğretim setinin B2 düzeyi ders kitabında toplam 94 deyim kullanılmıştır. Bu deyimler anlamsal özelliklerine uygun olarak kullanılmıştır. Bunların 89 tanesi cümle, 5 tanesi söz öbeği durumundaki deyimlerden oluşmuştur.

Tablo 7. Yedi İklim ders kitabı c2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Sıkıntı çekmek	“Aylarca farklı diyarları dolaşır, çektiği sıkıntılar, gördüğü bazı hikmetli olaylardan sonra hocasının yanından ayrıldığına pişman olur ve tekrar Tapduk’un dergahına doğru yola çıkar.”(s.12)	Zorluk veya yoksulluk içinde yaşamak
Yola çıkmak	“Aylarca farklı diyarları dolaşır, çektiği sıkıntılar, gördüğü bazı hikmetli olaylardan sonra hocasının yanından ayrıldığına pişman olur ve tekrar Tapduk’un dergahına doğru yola çıkar.”(s.12) “Özellikle psikolojik bir bakış açısından yola çıkan kuramcılar ise, kitle iletişiminin potansiyel bir eğitim ve ikna aracı olduğunu savunuyor.”(s.114)	Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak, harekete geçmek
Pay çıkarmak	“Fakat kendisine yapılan her türlü davranışı, söylenen her sözü, sorulan her soruyu, gönül hoşluğu ile alıp kabul etti; ne küsüp darıldı ne de yapılan iltifatlardan kendine pay çıkardı.”(s.12)	Bir olay veya durumdan gereken deneyimi kazanmak, tutulacak yolu belirlemek
Kul olmak	“Taptuk’un tapusunda, kul olduk kapısında, Yunus miskin çığ idik, piştik elhamdülillah.”(s.12)	Tam bir doğruluk ve özveri ile bağlanarak bütün isteklerini yerine getirmeye hazır olmak.
...

Tablo 7 değerlendirildiğinde Yedi İklim Türkçe Öğretim setinin C2 düzeyi ders kitabında 99 deyim olduğu ve bunların anlamsal özelliklerine uygun olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bunların 98 tanesi cümle durumundaki, 1 tanesi de söz öbeği durumundaki deyimlerdendir.

Tablo 8. Gazi Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti ders kitaplarında yer alan deyimlere ilişkin betimsel istatistikler

Kitap Düzey-leri	Cümle Durumunda-kiler	Söz Öbeği Durumunda-kiler	Toplam	
			f	%
A1	2	-	2	1
A2	18	-	18	11
B1	49	-	49	29
B2	55	-	55	32
C1	44	1	45	27
f	168	1	169	100
%	99	1	100	

Tablo 8 incelendiğinde Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinde, tüm düzeyler kapsamında toplamda 169 deyim tespit edilmiştir. Ders kitapları arasında en fazla deyim örneğini içeren (55) B2 düzeyidir. Onu takip eden B1 düzeyinde (49); C1 düzeyinde (45); A2 düzeyinde (18) deyim bulunmaktadır. En az deyim örneğinin bulunduğu ders kitabı A1 düzeyi 2 deyim içermektedir. Biçimsel özelliklerin sınıflandırılması açısından değerlendirilecek olursa ders kitaplarında en çok cümle durumunda olan deyimler (168) kullanılmıştır. Söz öbeği durumundaki deyim sayısı ise (1) dir.

Tablo 9. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı a1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Yolda kalmak	“Arabada benzininiz bitiyor ve yolda kalıyorsunuz.”	Kaza, doğal afet vb. sebeplerden olayı yolda ilerleyememek, gideceği yere varamamak.
Sipariş vermek	“Levent Bey: Telaşlanma Zeynep, ben iki gün önce onun pasta siparişini verdim.”	Bir şeyin yapılmasını, getirilmesini veya gönderilmesini birine ısmarlamak.

Tablo 9’da görüleceği üzere Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin A1 (Temel Düzey) ders kitabında toplam 2 deyim kullanılmıştır. Bu deyimlerin anlamsal özelliklerine uygun olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Yer verilen 2 deyim de cümle durumundadır. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 10. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı A2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
El ele vermek	“Van’da meydana gelen 7.2’lik depremin ardında, Türkiye bölge için el ele verdi.”(s.4)	Birlikte davranmak, bir konuda birleşmek
Destek olmak	“Ahmet Bey: Bunun için bende kampanyanıza destek olmak isterim.”(s.5)	Güç sağlamak, yardımcı olmak
Gurur duymak	“Sizlerle gurur duyuyoruz!”(s.16)	Gururlanmak
Sahneye çıkmak	“2012 yılında ile Filenin Genç Sultanları sahneye çıktı.”(s.16)	Kullanılmak, görünmek, ortaya çıkmak
...

Tablo 10 değerlendirildiğinde Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin A2 (Temel Düzey) ders kitabında toplamda 18 deyim kullanılmıştır. Bunların 18’i de cümle durumundaki deyimlerdir. Söz öbeği durumundaki deyimler kullanılmamıştır.

Tablo 11. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı B1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Yıldızı parlamak	“Yıldızınız bir anda parladığı gibi bir anda sönebilir de.”(s.4)	Çok başarılı olup herkesin dikkatini çekecek duruma gelmek, ün kazanmak.
Canını sıkmak	“1. Üye: Sen canını sıkma bence harika dans ediyorsun!”(s.5)	Bir kişi, bir şey, bir olay kendisine üzüntü, sıkıntı vermek, neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak
Mürekkep yalamak ...	“Türkçedeki ‘mürekkep yalamak’ deyimini buradan gelir, okuyu yazan kişilere bu nedenle ‘çok mürekkep yalamış’ denir.”(s.12) ...	Çok okumuş, yazmış olmak ...

Tablo 11’de görüldüğü üzere Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin B1 (Orta Düzey) ders kitabında toplamda 49 deyim tespit edilmiştir. Yer verilen deyimlerin 49’u da cümle durumundaki deyimlerdir. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 12. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı B2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Meydana çıkarmak	“Sanatçı; yaratıcı nitelikleri olan, sanat eserlerini yorumlayan, meydana çıkaran, uygulayan, yüzyıllar sonrasına seslenebilen kimsedir.” (s.6)	Açıklığa kavuşturmak, ortaya çıkarmak, belli etmek
Başa çıkmak	“Sunucu: Size göre müziğin stresle başa çıkmada bir rolü var mıdır?”(s.8) “Sorunlarınla başa çıkmayı öğrenmelisin.”(s.11)	Bir şeye gücü yetmek
Gözünün önüne gelmek	“Gözünün önüne sadece bir dolmuşun frene bastığı an geldi.”(s.13)	Bir şeyi zihinde canlandırmak, tasarlamak, hatırlamak:
Ortaya çıkarmak ...	“Toprağın altında kalan tarihi eserleri ortaya çıkarmak arkeoloji biliminin sahasına girmektedir.”(s.14) ...	Delilleriyle göstermek, ispat etmek ...

Tablo 12’de görüleceği gibi Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin B2 (Orta Düzey) ders kitabında toplamda 55 deyim kullanılmıştır. Bunların 55’i de cümle durumundaki deyimlerden oluşmaktadır. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 13. Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders kitabı C1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Işık tutmak	“470 yıl sonrasına ışık tutan ustanın birçok eserlerinde de mektuplar bırakarak yol gösterdiği anlaşılmıştır.”(s.4)	Düşüncesiyle kılavuzluk etmek, konuyu aydınlatıcı düşünceler söylemek, tutacağı yolu göstermek
Vakit öldürmek	“Çünkü bir köşede vakit öldürenler hariç, tüm insanlar için çok değerli olan zamanı, kimsenin boşa geçirme lüksü yok.”(s.8)	Zamanı yararsız, gereksiz işlerle veya iş yapmadan geçirmek
Darda kalmak	“İki iyi arkadaş kendilerini darda kalan insanların yardımına koşmaya adanmış, Hızır karadakilerin, İlyas ise denizdekilerin yardımcısı olmuştur.”(s.16)	Zor duruma düşmek
Kulak vermek ...	“İlk insanlar önce tepindiler, ellerini çırpıtlar ve çıkan seslere kulak vererek yaptıkları hareketleri anlamaya çalıştılar.”(s.21) ...	Merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak ...

Tablo 13 incelendiğinde Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin C1 (İleri Düzey) ders kitabında toplamda 45 deyim yer verildiği görülmektedir. Bunlardan 44’ü cümle durumundaki, 1’i söz öbeği durumundaki deyimlerden oluşmaktadır.

Tablo 14. Yeni Hitit Türkçe öğretim seti ders kitaplarında yer alan deyimlere ilişkin betimsel istatistikler

Kitap Düzeyleri	Cümle Durumundakiler	Söz Öbeği Durumundakiler	Toplam	
			f	%
A1/A2	13	-	13	8
B1	62	2	64	39
B2/C1	87	-	87	53
f	162	2	164	100
%	99	1	100	

Tablo 14 incelendiğinde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinde, tüm düzeyler kapsamında toplamda 164 deyim tespit edilmiştir. Ders kitapları arasında en fazla deyim örneğini içeren (87) B2/ C1 düzeyidir. Onu takiben B1 düzeyinde (64) deyim bulunmaktadır. En az deyim örneğinin bulunduğu ders kitabı (13) A1/A2 düzeyidir. Biçimsel özelliklerin sınıflandırılması açısından değerlendirilecek olursa ders kitaplarında en çok cümle durumunda olan deyimler (164) kullanılmıştır. Sözcük öbeği durumundaki deyim sayısı ise (2) dir.

Tablo 15. Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı A1/A2 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Dünyaya gelmek	“Ünlü filozof ve hekim İbni Sina, 980 yılında Buhara’da dünyaya geldi.”(s.54)	Doğmak
Kalbini kazanmak	“Biri size sürpriz yapacak ve kalbinizi kazanacak.”(s.95)	İnce bir davranış veya güzel bir sözle birinin sevgisini kazanmak, ilgisini çekmek
Kilo almak	“Kilo almışsın. Artık spor yapmıyor musun?”(s.97)	Beslenerek vücudun ağırlığı artmak, şişmanlaşmak
Göz göze gelmek	“İki genç göz göze gelmişler ve birbirine aşık olmuşlar.”(s.99)	Her iki tarafın bakışları karşılaşmak
...

Tablo 15’te görüldüğü gibi Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin A1/A2 düzeyi ders kitabında toplamda 13 deyim tespit edilmiştir. Bunların 13’ü de cümle durumundaki deyimlerdendir. Söz öbeği durumundaki deyimlere yer verilmemiştir.

Tablo 16. Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı B1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Kılı kırk yarmak	“Birçok firma eleman alırken kılı kırk yarıyor.” (s.7)	Titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak
Aklını çelmek	“Geldim işe, tam ofise gireceğim, şeytan meleğin aklını çeldi.”(s.10)	Niyetinden, kararından caydırmak
Dalga geçmek	“ ‘Olur mu canım!’ diye dalga geçtiler.”(s.10)	Eğlenmek, alay etmek
Hayata geçirmek	“Herkes bir konuda söz söyleyebilir, fakat başarı ancak bu sözleri hayata geçirmekle olur.”(s.12)	Uygulanır duruma getirmek, canlılık kazandırmak
...

Tablo 16 değerlendirildiğinde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin B1 (Orta Düzey) ders kitabında toplam 64 deyim yer verildiği görülmektedir. Deyimlerin 62 tanesi cümle durumundaki deyimlerden oluşmaktadır. 2 tanesi ise söz öbeği durumundaki deyimlerden oluşmuştur.

Tablo 17. Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı B2/C1 düzeyinde yer alan deyimler

Deyim	Cümle bağlamında	Anlamsal niteliği
Uykuya dalmak	“Sadece geceleri uykuya dalmak için kitap okuyorum.”(s.6)	Uyumaya başlamak
Canını vermek	“Bir hasta, bir ağlayan, başka çocuklar tarafından küçümsenen, aşağılanan, kötü durumda garip görsün, ona elinden geleni yapar, canını bile vermiş.”(s.10)	Kendini feda etmek
Başı sıkışmak	“Başı sıkışan Metin’e gelirmiş.”(s.10)	Herhangi bir güçlük karşısında kalmak, bunalmak
Kalbi çarpmak	“Kalbim deli gibi çarpıyordu.”(s.11)	Çok korkmak
Dikkatini çekmek	“Bir gün uzman, Almanca, demiş ki ‘Burada herkes birbirine sık sık, ‘Ulan’ diyor, dikkatimi çekti.’”(s.12)	İlgi uyandırmak
Yüzü kızarmak	“Almanın sözlerinden dolayı komşumuzun yüzü kızarmış.”(s.12)	Utanmak
...

Tablo 17’de görüldüğü üzere Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti B2/C1 (Yüksek Düzey) ders kitabında toplam 87 deyim yer verildiği görülmektedir. Bu deyimlerin 87’side cümle durumundaki deyimlerden oluşmuştur. Söz öbeği durumundaki deyimlerden oluşanlara kitapta hiç yer verilmemiştir.

Tablo 18. Ders kitaplarındaki düzeylerde tekrar eden deyimlerin genel görünümü

Kitap Düzeyleri	Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe		Gazi Yabancılar İçin Türkçe			Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe	
	Cümle Durumundakiler	Söz Öbeği Durumundakiler	Cümle Durumundakiler	Söz Öbeği Durumundakiler		Cümle Durumundakiler	Söz Öbeği Durumundakiler
A1	-	-	-	-	A1/A2	Midesi bulanmak	-
A2	Dünyaya gelmek	-	Galip gelmek, kilo almak, dikkatini çekmek, yola çıkmak	-			
B1	-	-	Vakit geçirmek, ışık tutmak, kafasını karıştırmak, sona ermek	-	B1	Aklını çelmek, dünyaya gelmek, iştah açmak, ilgi çekmek	-
B2	Yol açmak, göz göze gelmek, komaya girmek, gözden geçirmek	-	Baş çıkarmak, dikkat çekmek, gözleri dolmak, yol açmak	-	B2/C1	Dile getirmek, kulağının pası silinmek, yol göstermek, ileri sürmek	-
C1	Rekor kırmak, gözden geçirmek, dünyaya gelmek, hayran olmak, adını taşımak, hüküm sürmek, dile getirmek, hayata gözlerini yummak, kırk bir kere maşallah	-	Kulak vermek, ayak uydurmak, gözü ilişmek	-			
C2	Yola çıkmak, kaleme almak, aklına gelmek, göz atmak, mesaj vermek, rol oynamak, ileri sürmek, gözüne ilişmek	-	-	-			

Tablo 18’de görüldüğü üzere ders kitaplarındaki düzeylerde bazı deyimlerin tekrar edildiği durumların olduğu görülmektedir. Tüm kitap setlerinde genellikle cümle durumundaki deyimlerin farklı düzeyler kapsamında tekrar edildiği görülürken söz öbeği durumundaki deyimlerde tekrar bulunmamaktadır.

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma kapsamında Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe (A1-A2-B1-B2-C1-C2), Gazi Yabancılar İçin Türkçe (A1-A2-B1-B2-C1) ve Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe (1-2-3) öğretim setleri kapsamında üç yayına ait 14 ders kitabındaki terimler incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarındaki tüm metinlerde ve metin dışı öğelerde yer alan deyimler saptanarak Akpınar’ın (2010) çalışmasındaki sınıflamaya göre dağılımı belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Seçilen yayınlara ait ders kitapları içerisinde terimlerin oranı Yedi İklim Türkçe Öğretim setinde % 26, Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinde % 25, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinde % 26 olarak belirlenmiştir. Sınıflamalar dahilinde yapılan değerlendirme sonucunda ise tüm kitap setlerinde cümle durumunda olan deyimler çoğunluktadır. Çünkü cümle durumundaki deyimler değerlendirilirken masterla bitenler, çekime gireceklerinden ve dolayısıyla bir cümle kuracaklarından bu gruba dahil edilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki deyimlerin dağılımı seviyelere uygun olarak B2/C1/C2 olmak üzere düzey arttıkça doğru orantılı şekilde artış göster-

mehtedir. Araştırmanın nitel özellikleri bağlamında yapılacak yorumda deyimlerin seviyelere göre artış göstermesi öğrencinin seviye arttıkça öğrenilen dilde soyut düşünme becerisinin geliştiğini, mecaz ve yan anlamları kavrayabilir niteliğe eriştiğini gösterirken, tekrar edilen deyimlerin ise günlük yaşamda en çok karşılaşılan durum, olay ve duygu durumlarını karşılayan ifadeler olduğunu da söylemek mümkündür. Ayrıca bazı deyimlerin tekrar edilmesi ana dili Türkçe olmayan bireylerin temel ihtiyaçlarının dikkate alındığını ve günlük hayatta sıklıkla maruz kalacakları iletişimin temelinde olan deyimler oluşundan kaynaklanmaktadır.

Gündoğdu (2019) “Kültürler arası iletişim yaklaşımı açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki deyimler” çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretimi, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Gazi Yabancılar İçin Türkçe, İzmir Yabancılar İçin Türkçe ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe” ders kitaplarındaki deyim varlığını incelenmiş ve bu setleri karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre eğitim setlerinin deyim öğretimi açısından yetersiz olduğu, geleneksel deyim öğretimi etkinliklerine yer verdiği ve eğitim setleri arasında bir deyim ortaklığı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gündoğdu’nun (2019) çalışmasında eğitim setlerinin genel olarak günlük hayatta kullanılan deyimlere büyük oranda yer verdiği görülmüştür. Yapılan bu araştırmada da

tüm öğretim setleri kapsamında tekrar edilen deyimlerin çoğunun günlük hayatta en çok karşılaşılan deyimler olduğu belirlenmiştir. Çalışma bu yönüyle Gündoğdu’nun (2019) araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca benzerlik taşıyan bir diğer öge ise deyimlerin farklı seviyelere göre düzensiz dağılımıdır. Gündoğdu da (2019) çalışmasında bir deyim bir eğitim setinde A1 düzeyinde kullanılırken bir diğer eğitim setinde ise B1 düzeyinde kullanıldığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda eğitim setlerinin hangi deyimini hangi seviyede vermesi gerektiğiyle ilgili planlı bir yol izlemediği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak her iki araştırmada da öğretim setlerinin deyim öğretimi açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Aynı öğretim setleri nicel veriler açısından değerlendirildiğinde Gündoğdu’nun çalışmasında deyim varlığı açısından en zengin ders kitabı seti Yedi İklim olarak belirlenmiş, onu Yeni Hitit ve Gazi Yabancılar İçin Türkçe takip etmiştir. Bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçlarda ise en fazla deyim öğretimini hedefleyen yayın seti Yedi iklim, sırasıyla Gazi ve Yeni Hitit olmuştur. Araştırmalar nicel veriler açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılığın Yeni Hitit için belirlenen sınıflamanın farklılaşmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Serin (2017) de yabancılar için Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki söz varlığı ile öğrencilerin söz varlığını karşılaştırdığı çalışmasında Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setinin ders kitapları ve çalışma kitaplarını incelemiştir. Söz varlığı öğelerinden atasözleri, deyim ve kalıp (ilişki) sözler bağlamında bir değerlendirme yapmış ve ulaştığı sonuçlar doğrultusunda A1 seviyesinde toplam 14, A2 seviyesinde 38, B1 seviyesinde 94 deyim kullanıldığını öne sürmektedir. Deyimler yapılan bu araştırmada ders kitaplarındaki metinler ve metin dışı çalışmalar bağlamında değerlendirilmiş A1 seviyesinde 6, A2 seviyesinde 14, B1 seviyesinde 23 olarak saptanmıştır. Bu sonuçtan hareketle Serin (2017) ‘in bulguları doğrultusunda ders kitaplarındaki deyim sayısı ile çalışma kitaplarındaki deyim sayıları karşılaştırılabilir ve deyimlerin çalışma kitaplarında daha fazla yer aldığı söylenebilir.

Göçen’ de (2016) “Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarındaki söz varlığı” adlı çalışmasında öğretimde kullanılan ders kitapları ve bireylerin öğretimden sonra edindikleri yazılı anlatım çalışmalarıyla sahip oldukları söz varlığı değerlendirilmiştir. Aynı öğretim setlerindeki ders kitapları, deyimler açısından değerlendirildiğinde Göçen’in (2016) çalışmasında Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setindeki ders kitaplarında A1 düzeyinde 1, A2 düzeyinde 6, B1 düzeyinde 26, B2 düzeyinde 51, C1 düzeyinde 114; Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim setindeki ders kitaplarında A1-A2 düzeyinde 11, B1 düzeyinde 87, B2-C1 düzeyinde 125 deyim öğretim sonunda kazandırılması hedeflendiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu araştırmada aynı yayın setlerinin

deki deyimlere ait bulgularla karşılaştırıldığında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe serisindeki deyimlerin kitapların seviyelerindeki artışa bağlı olarak artması bahsedilen çalışma ile benzerlik göstermektedir. Fakat Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim serisindeki deyimler bu çalışmada düzenli ve düzeylere bağlı bir dağılım göstermemektedir. Bu açıdan bahsedilen çalışmayla farklılık gösterdiği söylenebilir.

Arslan (2014), “Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Söz Varlığı Unsurlarının İncelenmesi” adlı çalışmasında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki seviyelerin artışı doğrultusunda deyimlerin de arttığını belirlemiş ve atasözlerinden daha zengin bir dağılıma sahip olduğunu söylemiştir. A1-A2 düzeyindeki birinci kitapta 32 deyim, B1 düzeyindeki ikinci kitapta 102, B2-C1 düzeyindeki üçüncü kitapta 47 deyim rastlamıştır. Yapılan bu araştırma kapsamında deyimlere ilişkin bulgular ise farklılık göstermektedir. Deyimlerin sayısı; A1/A2 başlangıç düzeyinde 13, B1 düzeyinde 64, B2/C1 düzeyinde ise 87 şeklindedir. Bu farklılık çalışmada ele alınan ders kitaplarının basım tarihindeki metinsel nitelikleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ele alınan 2018 basımında güncellemelerle farklı metin içi ve metin dışı çalışmalara yer verilmiş olabilir.

Akpınar’ın (2010) “Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Gazi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim setindeki 1 ve 2. kitaplar ile Yeni Hitit öğretim setindeki 1, 2, 3 ders kitaplarındaki dinleme metinleri dışındaki metin içerisindeki ve metin dışındaki etkinlik ve alıştırmalar dahil edilerek atasözü ve deyimler taranmıştır. Seçilen kitaplardaki atasözleri ve deyimler Avrupa Dil Portfolyosu’nun Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Türkçesi Öğretimi Programının atasözleri ve deyim öğretimine yaklaşımı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Deyimlere ilişkin sonuçlarında Gazi yabancılar için Türkçe 1 kitabındaki deyimlerin öğretim programındaki hedeflenen kazanımlar doğrultusunda nicel ve nitel yönden yetersiz olduğu belirtilmiş ve 11. Üniteye kadar hiçbir deyim yer verilmediği bu yüzden deyim kazandırma ve deyimlerle ilgili etkinlikler bakımından zayıflığını ortaya koymuştur. Gazi yabancılar için Türkçe 2 ders kitabındaki deyimlerin dağılımı metinler ve etkinlikler kapsamında nicelik bakımından yeterli bulunmuş ancak nitelik yönünden zayıf olduğu söylenmiştir. Yapılan bu çalışmada Gazi Yabancılar için Türkçe 1 kitabı içinde 2 deyim rastlanmıştır. 2. Kitapta ise düzensiz bir artış gözlemlense de deyim yoğunluğu artırılmış ve 18’e çıkarılmıştır. Akpınar’ın (2010) değerlendirme ölçütleri ile yorumlanacak olursa bu kitap serisinde belirlenen düzeylerdeki deyimler nicel ve nitel yönden yetersiz olduğu söylenebilir. Yine Akpınar’ın (2010) sonuçlarına göre Yeni Hitit Türkçe öğretim setindeki 1. Kitapta yer alan deyimler hem nicelik hem nitelik ve çeşitlilik konusunda öğrenciyi yeterli düzeyde tatmin edebilir bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada da 1. kitapta toplamda 13 deyim rastlanmış ve başlangıç düzeyi olduğu göz önünde bulundurulursa Akpınar’ın (2010) çalışması ile aynı doğrultuda yeterli görüldüğü söylenebilir. Bahsedilen çalışmada Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setindeki 2. Kitap, deyimler yönünden değerlendirilen sonuçlarda etkinlikler ve metinler bağlamında nicelik olarak yeterli fakat nitelik olarak yetersiz bulunmuştur. Yeni Hitit yabancılar için Türkçe öğretim setinin 3. Kitabındaki deyimlerin de nitel ve nicel yönden yeterli olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu araştırma kapsamında ise deyimlere ilişkin elde edilen sonuçlarda öğrencinin dil seviyesi, soyut düşünebilme ve kavrama becerisi göz önünde bulundurulduğunda düzeylere uygun olarak deyim sayısında artış olması beklenir. Bundan yola çıkarak ders kitaplarındaki deyimlerin nicelik bakımından görevini yerine getirdiği söylenebilir. 1. Kitapta 13, 2.kitapta 64, 3.kitapta ise 87 deyimle Akpınar (2010)’ın çalışmasındaki nicel yeterlilik söylemleri bu kitap serisi için elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Sonuç olarak yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde kullanılan üç farklı set deyimler bağlamında değerlendirildiğinde deyimlerin kitaplarda yer almaları bakımından nicel ve nitel olarak farklılık gösterdikleri belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü. II deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Aksoy, Ö. (1988). *Atasözü ve deyimler sözlüğü. I atasözleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Akpınar, M. (2010). *Deyim ve atasözlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, N. (2014). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında söz varlığı unsurlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Aslan, C. (2017). Oğuz Tansel'in derlediği masalların Türkçenin sözvarlığı bağlamında incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.27.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yeni Hitit yabancılar için Türkçe 1*. Ankara.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yeni Hitit yabancılar için Türkçe 2*. Ankara.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yeni Hitit yabancılar için Türkçe 3*. Ankara.
- Demir, A. ve Açık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 30, 51-72.
- Doğru, A. (2008). *6. sınıf Türkçe ders kitaplarında deyimler*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara. YÖKTEZ veri tabanından erişildi.
- Levorato, M. Chiara. 1993. "The acquisition of idioms and the development of figurative competence. *Idioms: Processing, structure, and interpretation*".ed. Cristina Cacciari, Patrizia Tabossi. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. 101-123.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yabancılar için Türkçe A1*. Ankara.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yabancılar için Türkçe A2*. Ankara.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yabancılar için Türkçe B1*. Ankara.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yabancılar için Türkçe B2*. Ankara.
- Gazi Üniversitesi TÖMER. (2019). *Yabancılar için Türkçe C1*. Ankara.
- Göçen, G. (2016). *Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarındaki söz varlığı*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Gündoğdu, İ. (2019). *Kültürler arası iletişim yaklaşımı açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki deyimler*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Serin, N. (2017). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitapları ile bu kitapları ile bu kitapları kullanan öğrencilerin söz varlığının karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe A1*. Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe A2*. Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe B1*. Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe B2*. Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe C1*. Ankara.
- Yunus Emre Enstitüsü (YEE). (2019). *Yedi İklim Türkçe C2*. Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Idioms in a language are important items settled into a language as a reflection of features constituting the society. As a matter of its structure, Turkish language is favourable to form idioms thanks to its unusual harmonization and figurative feature. Thereby, it is regarded as one of the richest languages in terms of idioms. While forming idioms in Turkish, figures of speech such as embodiment, simile and alienism are mostly used. Therefore, words are gathered independently of their own meanings and thereby idioms are generated or words can be combined by benefitting from connotations in such a way that reflect an event, situation or emotion. Thus, a picture of a case that is aimed to be narrated is drawn in mind. An individual learning Turkish as a foreign language is exposed to idioms in every division in daily life. Therefore, using and interpreting idioms make the individual closer to native speaker and at the same time make him stronger in language sovereignty. The only source to learn the idioms is either encountering native Turkish speakers or course books prepared in target language. By this way, the learner can develop her/his language skills and use idioms actively. Therefore, it will help the language learner to use the idioms in an appropriate and right way, to learn in an easy and permanent way if the idioms used in language teaching materials are practicable in daily life, reinforced and categorized according to the levels. In other words, it is significant that idioms used in the books serve a purpose. Furthermore, language teaching is a culture teaching at the same time. An idiom is also one of the basic vocabulary items committing culture bearing. The place and importance of vocabulary items both in mother tongue teaching and at the same time teaching Turkish as a foreign language is the gospel truth. Therefore, designating the idioms used in Turkish course books for foreigners serves the purpose of teaching Turkish to foreigners. The aim of this research is to designate how often the idioms are used in text and non-textual activities (activities, preparatory questions for the text, unit or text evaluation questions, etc.) in *Yedi İklim*, *Yeni Hitit*, and *Gazi Turkish Course Books for Foreigners* which are usually preferred by many institutions and foundations, and then to evaluate how useful they are for an individual's daily life and to see what criteria are used for intended idioms at the end of the teaching process. A comparative evaluation of three publications reveals the quality of idioms of course books and their levels enables us to determine their importance in material and nonmaterial culture. As a result of comparative evaluation, it will be a guiding way in terms of designating the publication which teaches idioms in the most effective and productive way. While collecting data, texts and non-textual items in fourteen course books which are *Yedi İklim Turkish for Foreigners* (A1-A2-B1-B3-C1-C2), *Yeni Hitit Turkish for Foreigners* 1 (A1-A2), 2 (B1), 3 (B2-C1) and *Gazi Turkish for Foreigners* (A1-A2-B1-B2-C1) were scanned by the researcher and then tabularized by using the classification in Akpınar's (2010) study. Data were analysed using document analysis. In *Yedi İklim* book set it was detected that 6 idioms were used in A1 level, 14 idioms were used in A2 level, 23 idioms were used in B1 level, 54 idioms were used in B2 level, 64 idioms were used in C1 level and 99 idioms were used in C2 level. While in *Yeni Hitit* book set it was detected that 13 idioms were used in the first book (A1-A2), 64 idioms were used in the second book (B1), and 87 idioms were used in the third book (B2-C1), in *Gazi Turkish for Foreigners* 2 idioms were used in A1 level, 18 idioms were used in A2 level, 49 idioms were used in B1 level, 55 idioms were used in B2 level, and 45 idioms were used in C1 level. In the evaluation carried out according to the findings, when the distribution of idioms in the course books is taken into consideration, it is seen that idioms as a full sentence are mostly used. While evaluating the idioms as a full sentence, infinitive idioms were included into this category since they will be conjugated and form a sentence. Furthermore it is seen that usage of idioms was increased in conjunction with the levels B2/C1/C2. In terms of the qualitative aspects of the study, the fact that the number of idioms increases in line with the levels indicate that the abstract thinking skills of students improve and they become capable of comprehending figurative and connotative meanings, it can be said that the repeated idioms are expressions that represent the most common situations, events and emotions in daily life. According to the results obtained from quantitative data, the number of the idioms which are aimed to be learnt at the end of the course is 290 when all course books in *Yedi İklim Turkish*

for Foreigners book set. While the number of idioms which are aimed to be learnt at the end of the course using *Yeni Hitit Turkish for Foreigners* book set is 164, the number of idioms which were used in *Gazi Turkish for Foreigners* book set is 169. This data revealed that the *Yedi İklim* set was the richest textbook set in terms of idiom teaching and it was followed by the *Gazi and Yeni Hitit Turkish for Foreigners*. Therefore, it can be said that the *Yedi İklim* set is the most efficient Turkish teaching set for teaching idioms in general language teaching. Moreover, these results revealed both the qualitative and the quantitative differences of the three book sets in addition to showing the necessity for qualitative and quantitative criteria for idioms that will be taught by taking the language level into account in order to form a language unity as agreed in the European Language Portfolio. The studies focused on teaching of the native language and evaluated the problems related to terms in teaching. However, no studies were found on terms in the textbooks that were used to teach Turkish to foreigners. This study will fill this gap in the literature and pave the way for further research as it evaluates the terms in textbooks used to teach Turkish to foreigners and it is a detailed study taking both the qualitative and the quantitative aspects into account.